

אֶמְצָה מִיט חֵמֶת

שְׁבִיבִי אֹר
מִסְפְּרֵי רִבְיָנוּ הַקִּדּוּשׁ
וְתִלְמִידֵינוּ,
לְעֹבְדָא וּלְמַעֲשֵׂה,
בְּקִצָּה וּבְפִשְׁטוּת

מצוות האתרוג

החיפוש אחר אתרוג מהודר - הוא הוא החיפוש אחר אורו ורוחו הקדושה של הצדיק, וההתקשרות בו. ולכן צריך הרבה לבקש ולבכות להשייך לזכות לאתרוג מהודר, כי הוא מרמז על אור הצדיק שמאיר לכל אחד מישראל (שיחות הר"ן פז). דהיינו שהחיפוש אינו רק מעשה החיפוש באופן גשמי, אלא עיקרו בחיפוש הלב בתפילות ותחנונים להשייך, "רבונו של עולם, זכני להתקשר לאור הצדיק, שהצדיק הוא יאיר את ליבי לעבודתך, כי האתרוג הוא הלב, וההידור של הלב הוא הצדיק".

וכן מסופר בענין זה, שבחג הסוכות של שנת תקע"א לא היו אתרוגים במדינת אוקראינה. אך לבסוף לאחר חיפושים ויגיעות הגיע האתרוג, נענה ואמר רבינו הקדוש, שאתרוג זה הוא בזכות התפילות של הרה"ק מברדיטשוב ז"ע, שהוא הפאר והיופי של כל הדור (שיחות הר"ן קכה).

האתרוג הוא גילוי המלכות שבכל אחד מישראל

ע"פ פנימיות התורה, האתרוג הוא כנגד ספירת המלכות, המלכות היא כנסת ישראל, ואם כן האתרוג מרמז על כל אחד מישראל. וכאשר יהודי מנענע את האתרוג, הוא מגלה את מלכות השייך לכל באי עולם, וגילוי זה נעשה אפילו במקומות שנדמה שכביכול אין שם חיות ממנו יתברך (ליקו"מ לז).

ומכאן נובעים הכיסופים והגעגועים הגדולים להשייך בעת נטילת הד' מינים. וכך מסופר על רבינו הקדוש, שהיה מקיף את הבימה עם הד' מינים. והיו רואים איך שבכל מקום שהלך, הייתה הקרקע רטובה מדמעותיו הרבות ששפך נוכח פני ה', דמעות של כיסופים לגילוי מלכותו יתברך בכל העולמות (השתפכות הנפש, הנהגות).

מעלת השמחה במצוות האתרוג

באותה שנה כשהגיע האתרוג לאומן, היה זה ג' ימים קודם הסתלקותו של רבינו הקדוש לשמי רום. באותם ימים התגברה עליו מחלתו עד מאוד, עד שכמעט לא היה יכול לפתוח פיו ולדבר כלל. אבל כשהגיע האתרוג התגבר בשמחה עצומה, עד שציווה להביא כלי זמר ולנגן ולשמוח על גודל הזכות הזו (שם). ואם כן, כל שכן כשאחד מישראל זוכה ליטול את האתרוג - עד כמה תרבה שמחתו במצוה גדולה זו.

וממעשה רב של מוהרנ"ת למדנו, שכן הוא גם להיפך - שכאשר האדם מתחזק להיות בשמחה, על ידי זה בעצמו יכול לזכות לאתרוג נאה:

וכמסופר שבדרכו של מוהרנ"ת לארץ ישראל, נקלע בימי הסוכות בספינה על הים, ולא היה להם אתרוג בספינה. בלילה הראשון של חג הסוכות התחזק מוהרנ"ת לשמוח ולרקוד כל הלילה, מתוך אמונה שבוודאי השייך יעזור לו. בבוקר הגיע לפתע הקפיטן וגירש את מוהרנ"ת מהספינה אל עיירה קטנה שעל חוף הים, ושם מצא מוהרנ"ת אתרוג מהודר. כי בכך השמחה והריקודים זוכים למצוות אתרוג (ימי מוהרנ"ת ב, קפא).

חיפוש הידור האתרוג הוא חיפוש הצדיק

בימים שלפני חג הסוכות מבקשים ומחפשים עם ישראל אתרוג נאה ומהודר. החיפוש הזה הוא ענין פנימי מאוד, כי שורש ההידור של האתרוג נמשך מהצדיק יסוד עולם, שהוא הפאר והיופי של כל הדור כולו (ליקו"מ ח"ב סז). וממילא

סוד ארבעת המינים

הד' מינים העליונים - מאירים לאתרוג, לתוך המדריגות הנמוכות

ענין נוסף ופנימי ישנו בארבעת המינים, שהם מאירים ונותנים כח באתרוג. וכאמור, שהאתרוג הוא כנגד כל אחד מישראל, ובכח נטילת ארבעת המינים הוא מקבל שפע ואור מכל המדריגות העליונות.

ביאור הענין הוא, שארבעת המינים הם כנגד ד' האותיות של שם הוי"ה; ההדס כנגד הוי"ד, הערבות כנגד הה"א הראשונה, הלולב כנגד הו"ו, וכל אלו מאירים לאתרוג שהוא כנגד הה"א האחרונה. כי זה עיקר העבודה שמוטלת על כל אחד מישראל, להאיר את אור השי"ת מלמעלה, עד שיאיר אל תוך המדריגות התחתונות, אל תוך העולם הגשמי (ליקו"ה שבת ז, נה).

ד' מינים הם כלי המלחמה להכניע את היצה"ר

המלחמה הגדולה שמתחדשת על האדם בכל יום ויום, היא מלחמת היצר, ומבואר בזהר הקדוש (ויחי רכא.), שהמנצח במלחמה זו אינו מי שחזק יותר - אלא מי שמחזיק את כלי הקרב בידו. וביאר מוהרנ"ת שהכוונה היא מי שיודע ללחום בכל רגע, ולחטוף איזו מצווה או מעשה טוב, גם כאשר נדמה לו שהוא נפל ונדחה לגמרי מהקדושה. וארבעת המינים הם הם כלי המלחמה שישראל לוקחים במלחמתם נגד היצר הרע (ליקו"ה ברכות הראיה ה, יט).

כשיהודי נוטל את הד' מינים, הוא נוטל את כלי המלחמה, שעל ידם הוא יכול לנצח את כל המידות הרעות של שבעים האומות, שמרחקים אותנו מהשי"ת. ובנצחון הזה זוכים לתיקון הברית בשלימות (ליקו"ה סוכה ב, א).

כוונת הנענועים

את ה' בבחינת רצוא ושוב, שלפעמים זוכה להתקרב לה' ולפעמים נופל ח"ו ומתרחק, ותמיד צריך לזכור את ה' (ליקו"ה שבת ז, יז).

ולכן, כאשר מרחיק ממנו את ארבעת המינים, יכולין שרוצה להתקרב להשי"ת גם בעת הריחוק. וכאשר מקרב אליו את ארבעת המינים, יכולין שעתה זוכה להתקרבות אליו יתברך, ואדרבה צריך יותר ויותר להשתוקק להיכלל בו יתברך בשלימות.

הנענוע הוא כמו שמנענעים ומעירים מהשינה

על ידי הנענועים לששת רוחות השמים, ממליכים את ה' בכל מקום, ומעוררים את כל מי שנמצא בכל מקום להתקרב לה'. ולכן כשמנענע כלפי מטה צריך לגלות ש"מלוא כל הארץ כבודו", וגם פושעי ישראל אסור להם להתיימש, וגם הם יכולים להתקרב להשי"ת, והנענוע הוא כמו שמנענעים אדם ומעוררים אותו מהשינה, כמו שכתוב "הקיצו ורגנו שוכני עפר".

ומאידך, כאשר היהודי מנענע את הלולב כלפי מעלה, צריך ולגלות שגם מי שכבר זכה להתקרב לה', עדיין צריך לבקש 'איה מקום כבודו', שהרי ההתקרבות לה' אין לה שיעור, ולמרות שכבר גילה את אורו יתברך, עדיין לא השיג כלום כלפי ההשגה העליונה ממנה (ליקו"ה סוכה ד, ב).

הנענועים לכל רוחות השמים - לגלות מלכותו

מצווה לנענע את הד' מינים לכל רוחות השמים, היינו לארבע רוחות, מעלה ומטה. נענועים אלו מרמזים שבכל מקום ובכל מצב אפשר להתקרב להשי"ת, הן למטה והן למעלה, הן בתכלית העליה, והן בתכלית הירידה (ליקו"ה נטי"ו קא).

הנענוע לכל הכיוונים מגלה שמלכותו של הקב"ה בכל מקום, ו'מלכותו בכל משלה', ובכל מקום, גם במקום הנמוך והרחוק ביותר, אפשר למצוא שכל וחיות שיביאו את האדם להתקרבות להשי"ת (נחת השולחן או"ח תרמח).

ואם כן, בכל פעם שמנענעים את ארבעת המינים, צריך לכוון בכל נענוע שמגלים את מציאות השי"ת בכל מקום, וכך מתעוררים הכיסופים אליו יתברך בלי שיעור.

הנענועים ברצוא ושוב, לזכור תמיד את השי"ת

מלבד נענוע הלולב לכל רוחות השמים, יש מצווה גם באופן הנענוע. מתחילה צריך להרחיק את הלולב ממנו, ואחר כך מחזיר ומקרב אליו את הלולב. ענין זה מרמז על העבודה הקדושה של 'רצוא ושוב', לרמז לכל אחד שצריך לעבוד

עבודת יום הושענא רבא

הושענא רבא מכח ראש השנה

מראש השנה ועד הושענא רבא
כבר חלפו ועברו כשלושה שבועות,
אבל כבר גילה האר"י הקדוש שכל
הימים האלו הם תיקון אחד שנמשך
מיום אחד לחבירו, כידוע. ועל זה אמר
רבינו הקדוש, שמה שהצדיקים פועלים
בתיקוניהם הקדושים מראש השנה ועד
הושענא רבא, הוא פועל כבר בלילה
הראשון של ראש השנה (שיש"ק ב, עה).
ולכן נהגו בברסלב להתפלל
בהושענא רבא בנוסח ראש השנה (שם
ד, רמז). כיון שביום זה - שהוא גמר
החתימה - הוא המשך ישיר לעבודת
ראש השנה, ובו מתנוצצים ומאירים כל
ההשגות שזוכים בראש השנה.

בהושענא רבא העיקר הוא הדיבור

ידועה שיחתו של רבינו הקדוש,
שבחג השבועות עיקר העבודה להיות
ניעורים ולא לישון, אבל בהושענא רבא
עיקר העבודה היא האמירה - הדיבור
בפה (שיש"ק א, תקמ"ד). ולכן היו אנשי
שלומינו נוהגים לומר בליל הושענא
רבא את כל 'חומש דברים', ואחר צאת
הלבנה היו אומרים את כל ספר התהלים
במתינות רבה, במשך כמה וכמה שעות.
ואחר אמירת התהלים היו רוקדים הרבה
(שם ד, רמז).

הטעם למנהג אמירת התהלים
בהושענא רבא, מכיון שבלילה זה
נשלמת עליית המלכות שהתחילה בראש
השנה, ולכן אומרים את המזמורים של
דוד המלך, שהוא זכה בשלימות למידת
המלכות. ובמזמורים אלו מגלה דוד
המלך את שבח הקב"ה שברא את כל
העולם, וכן מדבר בתהלים הרבה משבח
הצדיקים ושבח התורה הקדושה, ועל
ידי כל מזמור שאומרים בליל הושענא

פנימיות מצוות סוכה

צילא דמהימנותא אפילו מחוץ לקדושה

כשאנו יוצאים מבתינו חוצה אל הסוכה, אנו זוכים לגלות את
קדושת ארץ ישראל. וביאור הענין הוא שגילוי קדושת ארץ ישראל,
הוא גילוי האמונה הקדושה שהקב"ה לבדו זה שברא את העולם והכל
שלו. אך יש דרגה שלמעלה הימנה, והיא גילוי קדושת ארץ ישראל
אפילו בחוץ לארץ, שמגלים שגם שם השי"ת נמצא.

והנה בכל השנה אנו מגלים את קדושת ארץ ישראל בתוך הבית
פנימה, אבל סוד הסוכה הוא גבוה מזה, שיוצאים מן הבית חוצה,
ומגלים שם בחוץ את אמונת ה' ואחדותו. ולכן נקראת הסוכה 'צילא
דמהימנותא', כי היא מקום גילוי האמונה בה' (ליקו"ה סוכה ה, כה).

וממילא, כאשר אדם נמצא בסוכה, הוא יכול לגלות בה אור גדול,
שילווה אותו במהלך כל השנה. כלומר, הוא יכול לגלות שאפשר
למצוא את האמונה בה' גם כאשר הוא במצב של "חוץ", כאשר אינו
בדרגתו בקדושה כראוי, למרות זאת אפשר לגלות גם שם את אלוהותו
יתברך.

אכילה בסוכה גילוי הרצון להשי"ת

עיקר מצוות סוכה היא האכילה בסוכה, כפי שכתבו הפוסקים
שהמנהג הוא לברך "וציוונו לישב בסוכה" - רק בשעת האכילה
בסוכה. מפני שבשעת האכילה בסוכה מתעורר רצון מופלג וגעגועים
גדולים להשי"ת.

טעם הדבר הוא, שבשעת האכילה אז מאיר עיקר השפע האלוהי
מהשי"ת אל עם ישראל, וממילא מרגישים אז ביותר את מציאות ה',
ולכן דווקא בשעת האכילה הגשמית זוכים לרצון וגעגועים להשי"ת
שאין להם גבול (ליקו"ה נט"ו ו, קא).

ולכן בעת האכילה בסוכה - מלבד מה שצריך לכוון לצאת ידי
חובת מצוות סוכה דאורייתא - ראוי להתעורר באותה שעה בכיסופים
נפלאים להשי"ת, עד שיוכל לצעוק בלבבו, "רבנו של עולם קשור
אותי אליך".

להכנים את העוה"ז לתוך הסוכה

עיקר מצוות סוכה היא, כאמור, האכילה, וכן השתיה והשינה - וכל
אלו הם צרכים גשמיים של העולם הזה. והטעם הפנימי לזה הוא, כי
כמה שהדבר יותר גשמי, אי אפשר להעלותו רק על ידי מקיף והארה
גדולים יותר. והנה בסוכה מאירים מקיפים עליונים מאוד, שעל ידם
אפשר להעלות את כל עניני העולם הזה השפלים ביותר.

ולכן בסוכה זוכה האדם לקשר את כל עניניו הגשמיים לגמרי - אל
אור ה', שזה עיקר עבודת האדם בזה העולם (ליקו"ה מנחה ו, ט). ומתוך
כך מובן מה שמבואר בגמרא שצריך לעשות את הסכך של הסוכה
מפסולת הגורן והיקב, כיון שדווקא באור שמתנוצץ בסוכה אפשר
להעלות את כל עניני העולם הזה הנמוכים ביותר, אל הקדושה (ליקו"ה
ר"ה ד, ט).

שישזו ושמחזו בשמחת תורה

שורש השמחה של שמחת תורה

כאמור, הושענא רבא הוא הזמן שצועקים לה' מתוך חיפוש ובקשה, אפילו שעדיין לא מרגישים שמחוברים אליו. אבל לבסוף מגיע שמחת תורה, שהוא הזמן שמאיר היחוד הגדול בין הקב"ה לכנסת ישראל, ומתוך כך מתפרצת ומתעוררת השמחה הגדולה של כל השנה כולה. וסיבת השמחה הגדולה היא, מפני שבשמחת תורה נכללים יחד שתי השמחות הגדולות; השמחה שהקב"ה שמח בעם ישראל, ככתוב 'ישמח ה' במעשיו', והשמחה שעם ישראל שמחים בהקב"ה, ככתוב 'ישמח ישראל בעושיו' (מזע"ח עד, א).

כאשר יהודי רוקד בשמחת תורה, והוא שואל את עצמו, 'שמחה זו, על מה ולמה?' התשובה היא שהשמחה היא בה' בעצמו, 'אני שמח שזכיתי להיות שייך להשי"ת'. ובאותה שעה ממש גם השי"ת רוקד בשמחת תורה, כביכול, והוא שמח בכך שבחר בנו מכל העמים.

השמחה היא בעצם יהדותנו

הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל היה נוהג לספר, שבאומן היו רוקדים בשמחת תורה בשמחה עצומה סביב הבימה, כאשר כל אחד היה רוקד בפני עצמו עם ספרי התורה, בשמחה שאי אפשר כלל לתארה במילים (שיש"ק ד, רמט). וכפי שאמר רבינו שעל ידי השמחה בשמחת תורה, זוכים לעבוד את השי"ת מתוך אהבה עצומה (סה"מ שמחה כה).

רבינו בעצמו רווה נחת רוח מרובה מהשמחה הגדולה שהייתה שוררת בשמחת תורה, והיה נוהג לשאול בכל שנה ושנה את מוהרנ"ת, האם הוא שמח בשמחת תורה. והעיד מוהרנ"ת על עצמו שזכה לשמוח שמחה גדולה מאוד, כי עיקר שמחת תורה הוא השמחה בעצם יהדותנו שזכינו להיות מזרע ישראל (שיחות הר"ן רצט). ואנו שמחים שהקב"ה בחר בנו מכל העמים להיות לו לעם סגולה, ונתן לנו במתנה את התורה הקדושה - שהיא כלי חמדתו (עלים לתרופה ו).

עליה לתורה בשמחת תורה

כתב הרמ"א שבשמחת תורה נוהגים שכל אחד ואחד עולה לתורה. והטעם הפנימי לכך הוא, כיון ששמחת תורה הוא שלימות התיקון של כל חודש תשרי, ואז מתקבצים כל ישראל יחד (ליקו"ה נט"י ו, קג), ומתוך אותה התקבצות מתגלה הנקודה הפרטית שיש לכל אחד מישראל בתורה הקדושה. ולכן שמחים מאוד בשמחת תורה, כי אז נכללים כל הנקודות שיש לעם ישראל בתורה, וכולם מאירים באור גדול (ליקו"ה נשי"כ ה, לב). ולכן, כאשר מעלים יהודי לספר תורה בשמחת תורה, עליו לחשוב שבשעה זו הוא מתקשר עם הנקודה הפרטית שלו בתורה, וכן הוא נכלל עם כל עם ישראל שיש להם חלק בתורה, ועל ידי כך הוא מאיר את אור התורה לכל עם ישראל.

התחדשות התורה

בבית מדרשו של רבינו היה המנהג שרבינו היה עולה ליחתן תורה' להשלים את התורה, ומוהרנ"ת היה עולה ליחתן בראשית' להתחיל את התורה. והיה מוהרנ"ת ממליץ ומלמד על כך, שזוהי עיקר עבודתנו - להתחיל את התורה מחדש שוב ושוב (שיש"ק ב, קפו). וביאר מוהרנ"ת, שדווקא בשמחת תורה, שהוא הזמן שזוכים להשלים את כל עבודות חודש תשרי, אז מסלקים את כל השכל וההשגות, ומתחילים את כל החיפוש והבקשה מחדש, ובכך מגלים את מלכות ה' - שאף הוא בורא את העולם בכל רגע מחדש (ליקו"ה ס"ח ד, ה). וזוהי עיקר הדרך שמוהרנ"ת מלמד אותנו, שעל אף כל ההשגות הגדולות שזכינו בכל חודש תשרי, לא נדמה בנפשנו שכביכול הגענו אל השלימות - אלא נדע שמכאן והלאה אפשר להתחיל מחדש לבסוף לה' ולצדיקו בהתחדשות אין קץ.

רבא בונים אבן נוספת
בבנין המלכות (ליקו"ה
חזקת מטלטלין ה, כא).

לדבר גם בלי חיות ובלי רגש, רק לצעוק לה' בפשטות

בסוד הענין של הדיבור בהושענא רבא, ביאר רבינו הקדוש (ליקו"מ עד) שהושענא רבא הוא בחינת 'דיבור שלא בדיעה' ושמחת תורה הוא בחינת 'דיבור בדיעה'. הרה"צ ר' יעקב מאיר שעכטער שליט"א ביאר ענין זה היטב; הדיבור בלא דיעה הכוונה שהאדם מדבר הרבה להשי"ת למרות שאין לו חשק וחיות וליבו כבד ואטום. וכאשר האדם מתחזק בהושענא רבא לדבר הרבה אפילו בלי חיות, אזי הוא זוכה בשמחת תורה לחשק וחיות.

ולכן בהושענא רבא, צועקים הרבה להשי"ת בדיבורים קצרים, כגון 'בית הבחירה הושענא', 'גורן ארנן הושענא', 'אדם ובהמה הושענא'. דהיינו שהיהודי זועק "הושענא" למרות שאינו יכול לבטא את כל אשר עם לבבו, אלא רק צועק צעקה בלי דיעה, בלי רגש וחיות, ובזכות אותה צעקה - יזכה בשמחת תורה שתאיר לו הדעת של התורה הקדושה (לקט אמרים ח"ב עמ' לח).